

Ugrabitev

Živim v času, ko mi kot kolumnistu ne zmanjka tem. Dostavlja jih predsednik vlade, ki me s tem nenehno spravlja v stres: če sem na začetku tedna že odločen, o čem bom pisal, postaja ta zamisel z vsakim dnevom do roka, ko moram oddati kolumno, z novimi Janševimi besednimi, zakonodajnimi in izvršilnimi izpadi prekrita s plastjo nove nesnage in zato neaktualna. Morda bi se moral odločiti za kolaž dvovrstičnih komentarjev dogodkov, ki dušijo demokracijo, krepijo avtoritarnost oblasti in utirajo pot grabežu preostankov javnega premoženja - ali pa vsaj omogočajo zavijanje z očmi nad agresivnim in prostaškim besednjakom, ki ga oblast prenaša z domače na planetarno raven. Ampak tak količinski pristop jemlje prostor za argumentiranje; monotematski komentarji kljub poplavi dogodkov ne bi smeli izumreti. Čeprav so dolgočasni.

Kako naj prepričam bralca v prebiranje besedila o navidez nevznemirljivem zakonskem predlogu, ki 45-člansko skupščino zdravstvene blagajne (ZZZS) spreminja v 11-članski svet zavoda? Za začetek: gre za velikansko diverzijo, za ugrabitev zavarovalnice iz rok zavarovancev.

Naštel bom nekaj dejstev. Zdravstveni sistemi, ki temeljijo na obveznem zdravstvenem zavarovanju, dajejo pri upravljanju zdravstvene blagajne pomembno vlogo plačnikom prispevkov. Največkrat sta pri upravljanju udeleženi glavni skupini plačnikov: zavarovanci in delodajalci. Zavarovalnica ima veliko, vendar ne popolno avtonomijo: država stoji v ozadju deloma s pomočjo manjšega števila članov v njenih upravnih telesih, predvsem pa z zakonsko regulativo, ki ji omogoča, da določa temeljne okvire delovanja, na primer obseg javnega financiranja, in skrbi, da ostaja zdravstveni sistem usklajen s splošnimi usmeritvami države. Za primer: francoska zdravstvena blagajna ima odbor direktorjev s triinšestdesetimi člani: trinajst jih predstavlja delodajalce, trinajst delavce, trije predstavljajo zavarovalniška združenja, štiri pa imenuje ministrstvo za zdravje. Skupščino slovenskega ZZZS sestavlja petindvajset predstavnikov zavarovancev (med njimi sedem predstavnikov upokoencev, dva predstavnika invalidov in predstavnik kmetov) ter dvajset predstavnikov delodajalcev, med njimi četverico imenuje vlada. Tako upravljanje se od Bismarcka dalje izkazuje kot smiselno: upravljalci vsakokrat nastopajo v dvojni vlogi: kot sedanji ali bodoči uporabniki storitev, ki si želijo čim več zdravstvenih pravic, in kot plačniki, ki odločajo (ali vsaj vplivajo na odločitve) o denarju iz svojih žepov. To razcepljenost med potrebami in možnostmi so pametne države odrinile od sebe na vmesno raven, kjer se dolgotrajna usklajevanja odigravajo bliže ljudem, potrebna samoomejevanja na eni ali drugi strani pa se ne dozdevajo vsiljena od zgoraj.

Rokohitrski zakonski predlog nadomešča skupščino ZZZS s svetomzavoda, ki ga sestavlja enajst članov, od tega štirje predstavniki zavarovancev (po en predstavnik zaposlenih, študentov, upokoencev in invalidov), trije člani predstavnikov delodajalcev (od tega enega imenuje vlada) in štiri predstavniki vlade. Tudi nepoznavalca mora biti jasno, da bo peterica vladnih predstavnikov prevladala nad preostalim razdrobljenim članstvom. In kakor da celo taka sestava ni dovolj, da bi odgnala sumničenje vlade v namene upravljalcev, vsebuje predlog še dodatno varovalko: minister za zdravje lahko zadrži izvršitev odločitve, ki jo sprejme svet zavoda, če oceni, da ni zakonita, ali če ni v skladu s sprejeto politiko in o tem obvesti Vlado Republike Slovenije. Zavarovalnica se s tem ukinja in postaja (para)državni organ, v katerem o številnih zadevah lahko odloči zgolj četverica (večina od večine prisotnih), o najvažnejših pa šesterica (večina vseh članov). Kako bo taka skupina, določena od vsakokratne vlade po političnih merilih, lahko kakovostno in strokovno odločala? Sprememba predstavniškega odločanja v odločanje politike bo ukinila tamponsko območje med oblastjo in prebivalstvom, v katerem so se lahko nevtralizirale napetosti, ki izvirajo iz občutka, da je za čedalje več denarja čedalje manj pravic. Prostor za razpravo bo postala ulica.

Teško je spregledati, da je zakon napisan diletantsko in ne uredi dosledno niti tistega, kar se je namenil spremeniti (ker se predlagalcu ni ljubilo brati vsega zakona, so v njem ostale pomembne zadolžitve skupščine, čeprav jo predlog ukinja). Ni jasno, kako se izbirajo predstavniki zavarovancev, vsekakor pa so sindikati, doslej zelo vplivni, povsem izključeni. Od članov sveta, tudi od študenta, zahteva, da ravnajo v skladu s standardom dobrega strokovnjaka. Ne vsebuje mednarodne primerjave in ne vsebuje jasnih ciljev, kar je obvezna vsebina zakona.

Zakaj je sprememba upravljanja zdravstvene blagajne edina predlagana sprememba v zakonu, ki trideset let čaka na temeljito prenovo? Do predloga prihaja čez noč, brez posvetovanj s socialnimi partnerji, med poletnimi počitnicami in s kratko javno razpravo, značilno za način dela sedanje vlade. Ob tem pa ne gre za kozmetično, temveč velikansko sistemsko spremembo, za revolucijo v zdravstvenem sistemu. Da ponovim: gre za ugrabitev zdravstvene blagajne njenim lastnikom s strani vladajoče politike.

Farsični cilj, edini, ki je naveden, je bolj gibka upravna struktura. Res je: peščica politično nastavljenih članov bo gibko odločala o milijardah denarja zavarovancev. Pa ne le o tem. Odločala bo o bodoči usodi zdravstvene blagajne. Cilj, ki izhaja tudi iz programov koalicijskih strank, je jasen: sedanja vlada namerava ZZZS bodisi razbiti ali pa privatizirati. Pravzaprav oboje. Da bi to dosegla, mora odpraviti vpliv zavarovancev.

Imeli bomo še en referendum.

Prof. Dušan Keber